

« zurück blättern vor »

ORCZYK subst. m., ab 1461. **1)** ‘eine hölzerne Querstange an einem Wagen oder landwirtschaftlichen Gerät zum Befestigen von Pferdegeschirr; auch übertr.’ – ‘drewniany drążek poziomo mocowany do wozu lub narzędzia rolniczego, służący do zaczepiania pasów końskiej uprzęży; też przen.’: 1461 AKH XI 489, STP *Stinvagy, orczyky, drabini, ossi ad currum*.
◦ 1543 ZapWar nr 2581, SPXVI *Iakom (nyevkrath) nyewschyal [...] vyembrzka schobory yego any kopy scherow Garncza masla dwu slyw zorczykamy*. ◦ 1586 PudHFr 78, SPXVI *Dayćież mu tę maźnicę wwiązaną łyki / A ktemu prawie pewné od wozá orczyki*. ◦ 1690 Solsk.Arch. 83, L *Konie u dyszlów w młynie konnym iako naykrocey wiazać przy samym orczyku, a orczyki przy samym końcu dyszla niech będą przyprawione, dla zakładania postronków od koni*. ◦ 1696 Pot.Pocz. 378, L *Zmudy do orczyków niżeli do siodła lepsze są, że dobrze, przeto lepiej ciągną, niżli niosą*. ◦ (1820–1849) 1949 Słow.Listy II 156, DOR *Zaprzegam się do wozu tego bóstwa ekscentryczności z większym zapatem niż student niemiecki, berliński, idący na orczyku przy Lista rydwanie*. ◦ (1878) 1952 Lam J.Rozmait. 139, DOR *Orczyk uderzył jednego z biczowych koni po nogach*. ◦ vor 1904 Reym., Sw *Konie pociągnęły z miejsca, aż zgrzytnęły orczyki*. ◦ (1946) 1947 Iwasz. J.Mił. 234, DOR *Wyprowadził konie (...) starał się jak najprędzej założyć postronki na orczyki*. – STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2)** ‘Griff am Steuerruder eines Bootes; Teil eines Hakenpflugs oder eines Zugnetzes’ – ‘rączka steru; część sochy lub niewodu’: Sw (wiośl.). **3)** ‘Steuervorrichtung im Flugzeug; Stange für gymnastische Übungen; Metallstange als Bestandteil einer Maschine’ – ‘urządzenie sterownicze samolotu; drążek do ćwiczeń gimnastycznych; stalowy drążek stanowiący część jakiejś maszyny’: 1936 Peip.Lat 167, DOR *Marzył o tym, aby w sali gimnastycznej jak największą ilość razy podnieść się na żelaznym drążku, jak najwyżej skoczyć, jak najzwinniejsze ewolucje wykonać na orczyku*. ◦ (1938) 1952 Meis.Arkt. 16, DOR *Zamknął gaz i położywszy samolot na lewe skrzydło, z wolna pociśnął orczyk w prawo. “K-6” zadart łeb mielący śmigłem i poszedł w ślizg*. ◦ (1941) Tusz.Egz. 164, DOR *Cięgło od hamulca ciągnie za wyrównywacz, czyli orczyk, do końców którego [którego końców] przymocowane są cięgła idące do bębnow kół*. – nur DOR. ◦ **Etym:** nhd. *Ortscheit* subst. n., ‘Zugscheit an einem Wagen, woran die Zugstränge befestigt werden’, GRI. ◦ **Der:** *orczykowy* adj., 1696 Pot.Pocz. 378, L *Niedawno tam ktoś cepy i służbę złożył orczykową, Szlachcicem został*. Zuerst geb. TR. ❖ Die Inhalte 2 und 3 sind Übertragungen von Inhalt 1 nach der Form des bezeichneten Gegenstandes (so bei Inhalt 2). Bei Inhalt 3 handelt es sich um eine Übertragung von Inhalt 1 oder 2 nach der Form oder der Funktion des Gegenstandes.

« zurück blättern vor »